

לחן: רבקה גוילי

וְאוֹמֶרֶת הַלְבֵנָה לַעֲנָנִים :
 וְתֵנוּ טָפָה וְעוֹד טַפְּנָת לַגִּנִּים ,
 שְׂיִפְרַח הִיקִינִתּוֹן בְּגִנְנוּ הַקָּטָן .
 - כִּדְ אוֹמֶרֶת הַלְבֵנָה לַעֲנָנִים .

[illegible]

לְבָנָה = ירח, סהר
הִנָּצוּ = הופיעו כניצנים, מהם יתפתחו
 הגבעול, העלים והפרחים
צִיֵּי הַיְקִינְתוֹן = ניצני/פרחי היקינתון

לאה גולדברג (1911-1970) משוררת, סופרת, מתרגמת, עורכת, עיתונאית, מבקרת וחוקרת ספרות עברית, פרופסור לספרות השוואתית באוניברסיטה העברית בירושלים, כלת פרס רופין לשנת 1949 ופרס ישראל לספרות לשנת 1970. נחשבת לאחת מגדולות המשוררות העבריות בעת החדשה. יצירתה המגוונת כוללת שירים וספרים רבים, הן למבוגרים והן לילדים.
[להרחבה – ראו עמ' 63.](#)

רבקה גוילי-ברוידא (1910-1999) מלחינה, פסנתרנית ומורה למוזיקה, ילידת הונגריה. גוילי נולדה בטרנסילבניה בשם רנה גריפל, וכעבור כמה שנים עברה עם משפחתה לווינה, שם רכשה את השכלתה המוזיקלית בפסנתר, הרמוניה וקונטרפונקט. בנעוריה לקחה חלק בפעולות "השומר הצעיר", ובטרם מלאו לה 20, עלתה ארצה והצטרפה לגרעין חלוצי במושבה כנרת. בהמשך, עברה לת"א והתפרנסה מהוראת זמרה וריתמיקה בגני ילדים ובתי"ס, הוראת הרמוניה בקונסרבטוריון ושיעורי פסנתר פרטיים. רבים מהשירים שהלחינה יועדו לילדים אותם לימדה, וכן הלחינה שירים אמנותיים שהוזמנו ע"י זמרות שעמן עבדה. גוילי ידועה במיוחד בלחינה לשירי ידידתה, לאה גולדברג, ובהם "פזמון ליקינתון".

בין שיריה: פזמון ליקינתון, הירח הצהוב, האווזים, מזמור לילה, יום יפה, שיר קטן.

על השיר

השיר נכתב בין השנים 1938-9 והולחן לרגל ט"ו בשבט, לתכנית זמר ששודרה ב"קול ישראל" בנושא האביב. המלחינה רבקה גוילי עבדה אז עם הזמרת מרים סגל לקראת התכנית, והשתיים התקשו בבחירת שיר אביב שיתאים לילדים ולמבוגרים כאחד. גוילי פנתה אל גולדברג, ידידתה, וזו הגישה לה את הטקסט על היקינתון. היא הלחינה אותו, וכבר למחרת השיר הוקלט לתכנית. בשנת 1940 נדפס השיר לראשונה בעיתון "**דבר לילדים**", עיתון בו שימשה גולדברג כסגנית העורך ופרסמה משיריה וסיפוריה לילדים.

השיר הלירי-סיפורי מתמקד בפרח היקינתון הקטן, ויש הרואים בו סמל לילד קטן ורך. כמו הפרח הנהנה מדאגתה של הלבנה וממטר העננים, כך גם הילד הקטן זקוק לאהבה וחום כדי "לענות בשמחה ובששון", לגדול ולפרוח. זהו אחד משירי הילדים הידועים ביותר של גולדברג, והוא זכה לעשרות ביצועים בעיבודים שונים.

הידעתם?

יקינתון נגזר מיוונית – Hyacinthos = שמו של נסיך יפה תואר במיתולוגיה היוונית. לאחר שהנסיך מת, לקח את דמו אפולו, אל השמש, האור והיופי, ובאהבתו אליו הצמיח ממנו פרח הנושא את שמו.

זהו צמח בר מוגן בעל ניחוח נעים, הבוקע מתוך פקעת ומצמיח עלים צרים וארוכים ופרחים דמויי פעמון. היקינתון בשיר לבן, אך במציאות פרחיו מופיעים בשלל צבעי הקשת, והוא שכיח בעיקר בגינות נוי. בעברית נקרא גם פֶּדָפֶד ויקנת.

על הלחן

משקל – זוגי, $\frac{4}{8}$ **סולם** – רה מז'ור פנטטוני (ברובו) **מפעם** – רגוע וחופשי **מנעד** – אוקטבה

השיר משתייך לסוגת שירי הערש, הוא בעל אופי איטי ורגוע ומצלול פנטטוני. המלחינה גווילי סיפרה שכאשר קיבלה את הטקסט מגולדברג הפרח עוד לא היה מוכר בארץ, והצליל של המילה "יקינתון" נשמע לה ממוקד סיני. זו הסיבה שבחרה להתאים לשיר מנגינה שמבוססת ברובה על הסולם הפנטטוני, סולם בעל חמישה צלילים המאפיין את התרבות הסינית.

 [המלחינה רבקה גווילי מספרת על לידת השיר – מתוך התכנית "ימי שבט", 1980.](#)

היחידה המוזיקלית חוזרת ארבע פעמים, עבור כל אחד מבתי השיר. לכל משפט בטקסט מותאם משפט מוזיקלי, כאשר המשפט השלישי בכל בית יוצא דופן – הוא ארוך יותר, מתחלק לשתי פסוקיות סימטריות המאופיינות בערכי מקצב קצרים יותר, והטקסט המולחן מתחרז בחריזה פנימית (יקינתון – קטון, ששון, פזמון). השיר מבוצע בד"כ במפעם חופשי, כאשר משתהים מעט במקומות הפרמטה – בסופי משפטים 1,2,4.

ביצועים להאזנה

[אסתר עופרים](#) , [יהורם גאון](#) , [אריק איינשטיין](#) , [מירה זכאי](#)
[אחינועם ניני](#) , [קרולינה](#) , [ליאורה יצחק](#) – [בהינדי ובעברית](#)
[ירדנה ארזי](#), [מזי כהן](#), [שלמה יידוב](#), [יואל לרנר](#) ו[ראובן גבירץ](#)

זמן והקשר

לסתו, לט"ו בשבט, לאביב

קהל היעד

הצעות לפעילויות לכיתות א-ג, דפי עבודה לכיתות ד-ו

[אל תוכן העניינים](#)

© ד"ר עטרה איזקסון, מיכל וייס והמכון לאינטגרציה, אוניברסיטת בר-אילן

הצעות לפעילויות (כיתות א-ג)

1. סיפור בתמונות

- א. התלמידים מאזינים לביצוע השיר, ובד בבד המורה מצמיד ללוח תמונות המציגות את האלמנטים המרכזיים וסדר ההתרחשויות בטקסט. (ראו עמ' 72)
- ב. מסתדרים בקבוצות קטנות – כל קבוצה מקבלת את סדרת התמונות. התלמידים מאזינים לשיר ומסדרים את התמונות לפי סדר הופעתן בטקסט.
- ג. בעקבות הפעילות התלמידים מזכירים ומבארים מילים מרכזיות מהשיר {לִבְנָה, הַנָּצוּ, צִיִּי, קֶטָן, נֶגוֹן, שְׁשׁוֹן, מָטָר}, משחזרים את סדר ההתרחשויות בטקסט {הופעת הלבנה והעננים, מטר הגשם המצלצל, צמיחת היקנתון, שמחת הילדים} ומגלים את מבנה השיר – החוזר {מנגינה} והמשתנה {מילים}.

2. תנועה במקום ובמרחב

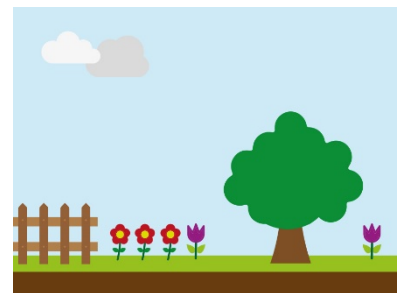
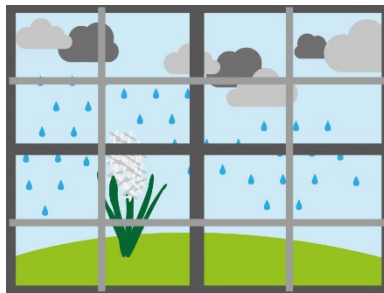
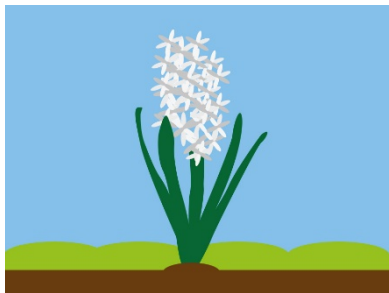
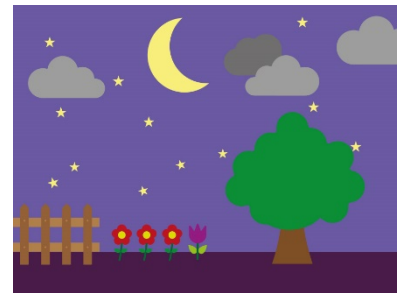
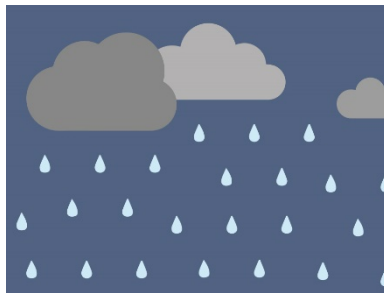
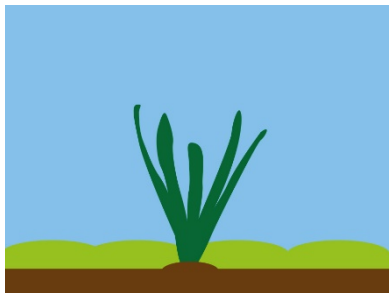
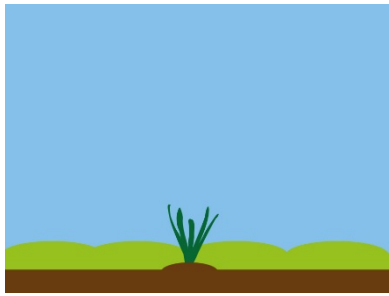
- א. המורה שר את השיר ומטייל עם מטפחת בין התלמידים. במהלך המשפטים – הוא מניע את המטפחת באוויר מצד לצד, ובנקודות המנוחה {הפרמטות בסופי המשפטים, תיבות 3,6,10,13} – מניח את המטפחת על יד של תלמיד.
- ב. התלמידים מסבירים מה הוביל את המורה בתנועות המטפחת, מתי עצר לנוח ומדוע. {האווירה, המפעם, רגעי המנוחה במוזיקה}
- ג. התלמידים מקבלים מטפחות ומאזינים לביצוע השיר בתנועה – מהמקום ובמרחב הכיתה. נעים עם המטפחות לפי המפעם והאווירה ועוצרים כשמבחינים במקומות המנוחה.
- ד. התלמידים מבחינים בסיומים פתוחים וסגורים ומגיבים בתנועות מטפחת מתאימות. {לפי סדר המשפטים: סגור, פתוח, פתוח, סגור}

3. רישום גרפי

- א. התלמידים מאזינים לביצוע השיר ועוקבים אחר הרישום. כשמגיעים ליקנתון משתחים. בתחילה המורה מדגים על הלוח, ולאחר מכן כל תלמיד עוקב בדף שלו. (ראו עמ' 73)
- ב. בעזרת הרישום התלמידים מגלים את מבנה היחידה המוזיקלית ומאפייני הלחן – חלקים דומים {שורות 1,4 דומות, שורות 1,2 זהות בתחילתן וכד' }, השורה יוצאת הדופן {שורה 3 – באורך ובקצב} וההבדלים בין הסיומים {כיווניות הצלילים המקשטים}.

* בסיום השיעור התלמידים שרים את השיר במלואו, בהבעה מתאימה ובליווי נגינת המורה.

משימות טקסט (כיתות ד-ו)

מילים וחרוזים

א. האזינו לביצוע השיר ועקבו אחר המילים. סמנו בצבעים מילים מתחרזות והשלימו:

- שורות __, __, __ מתחרזות בסופן בכל בית בשיר.
- שורות __ יוצאות דופן ומכילות חריזה פנימית.

ב. בחרו בכותרת מתאימה לשיר: { ריקוד / שיר-לכת / שיר-ערש / פיוט }
מה מאפיין שירים המשתייכים לסגנון זה ומה מטרתם? התייחסו ללחן ולטקסט.

ג. המשוררת השתמשה בהאנשה. הקיפו בעיגול דוגמאות מתאימות בתוך הטקסט.

הָאִנְשָׁה = ציור לשוני המציג את החי, הדומם, הצומח, רעיון או תכונה כיצור אנושי.
ביצירה הספרותית החפץ המואנש מסוגל לחשוב, להביע רגשות ולפעול כאדם.

ד. מהו יחסם של הלבנה והגשם ליקינתון בשיר? תארו והסבירו במילים שלכם.

ה. לאיזו עונה מתאים השיר, לדעתכם, ומדוע?

משימות מוזיקה (כיתות ד-ו)

1. מנוחות וסיומים

א. האזינו לנגינת המורה והרימו יד כשמורגשת מנוחה במנגינה { לדוגמה: בתיבה מס. 3 }.

ב. זהו את מקומות המנוחה והוסיפו את סימן הפרמטה בתוך התווים.

 פֶּרְמָטָה = סימן מוזיקלי המורה על הארכת משך התו במידה בלתי מוגדרת.

כמה משפטים מוזיקליים מצאתם בשיר? _____

ג. האזינו שוב. הקיפו את הצליל האחרון בכל משפט והבחינו בסיומים השונים:

רשמו את האות המתאימה מעל הצלילים שהדגשתם: **פ** – לסיום פתוח, **ס** – לסיום סגור.

ד. נשיר את השיר לפי החלוקה: **מורה** – משפטים פתוחים, **תלמידים** – משפטים סגורים.

2. סולמות וצלילים

א. לפניכם המשפט המוזיקלי הראשון. רשמו את שמות הצלילים, קראו ושירו בסולפג':

→

ב. בדקו והשלימו: המשפט המוזיקלי מורכב מ _____ צלילים שונים סה"כ.

ג. מיהו הצליל יוצא הדופן בשיר? _____ עקבו אחר התווים והקיפו אותו בכל פעם שמופיע.

ד. האזינו לנגינת הסולם הפנטטוני ע"י המורה.

סולם פֶּנְטוֹנִי = סולם המורכב מחמישה צלילים שונים (פֶּנְטָה = חמש ביוונית)
ונפוץ מאוד במוזיקה עממית סינית, יוונית וקלטית.

מספר תלמידים מתנסים באלתור מנגינה המורכבת מחמשת הצלילים של הסולם.

3. השוואת ביצועים

א. השיר "פזמון ליקינתון" זכה למספר **ביצועים** שונים ומגוונים.

🎧 השלימו את הטבלה הבאה תוך כדי האזנה והשוו בין הביצועים בדיון כיתתי.

מבצע/ים	תזמור (כלים)	סגנון ואווירה	הצמדות למקור (בטקסט ובלחן)
ביצוע 1			
ביצוע 2			
ביצוע 3			

ב. מהו הביצוע המועדף עליכם? הסבירו ונמקו.

4. הכיתה כמקהלה!

בהשראת הביצועים והעיבודים ששמענו נתכנן יחדיו את הביצוע הכיתתי.

- כיצד נוכל לתת ביטוי מוזיקלי לאווירה ולתיאוריות שבשיר?
- באילו עוצמה ומפעם נבחר? ומתי כדאי אולי לשנות אותם?
- באיזה קטע יתאים להכניס תפקיד של סולן/ית?
- באילו כלי נגינה או קולות גוף ניתן להמחיש את הגשם המצלצל בבית השלישי?

אל תוכן העניינים

© ד"ר עטרה איזקסון, מיכל וייס והמכון לאינטגרציה, אוניברסיטת בר-אילן